

Dagens frågor

Den nya kriminaliteten

I sin avskedsföreläsning som professor i arbetsrätt – mera intressant som idéhistorisk än som rättsvetenskaplig prestation – framhöll socialdemokraten Folke Schmidt ett förhållande, som alltför ofta negligeras eller missförstås av den borgerliga oppositionen. Han påpekade nämligen att den ovilja emot enskild företagsvinst, som i grunden präglar svensk socialdemokrati, beror på ett nästan religiöst inflytande från den marxistiska mervärdesteorien. Enligt denna skapas – förenklat uttryckt – alla nya värden genom arbetet. Den vinst som kapitalägaren behåller för sig själv är i grunden oförtjänt och därför omoralisk.

Den svenska socialdemokratins ideologiska bindning till mervärdesteorien är ett fenomen av icke ringa idéhistoriskt intresse. Den är också i högsta grad betydelsefull i den praktiska politiken. När LO i höstas skulle indoktrinera sitt folk i Meidnerfondernas anda med sikte på att få fram ett principbeslut vid denna vårs LO-kongress, var mervärdesteorien och kapitalägarens oförtjänta vinst en grundläggande teoretisk motivering, som hamrades in genom LO:s brevskola.

Avskyn mot företagsvinsten har under senare år utsträckts också till att gälla de inflationsvinster, som småhusägarna kan göra vid försäljning av sina hus.

I LO-tidningen nr 16 i år levererade socialdemokraternas speciella villahatare Ronny Svensson nyligen ett veritabelt raseriutbrott mot småhusägarna, som Sträng en gång i tiden kallade "vårt eget folk". Svensson försöker att med ett sammelsurium av suddiga nationalekonomiska argument och obestyrkta kvantitativa uppgifter göra gällande, att småhusägarna gör väldiga oförtjänta vinster på inflationen och att det är låginkomsttagarna som får betala dessa.

Nu är det ingen nyhet att den som under inflationen lånat pengar för att placera dem

i realkapital kommer att göra en vinst. Det beror på inflationen – och vem har ansvaret för den. Som alla vet är det LO och regeringen, vilka drivit fram en samhällsekonomiskt oförsvarlig expansion av den offentliga sektorn och spätt på de utländska inflationsimpulserna med en inhemsk kostnadsinflation. Ronny Svenssons vredesutbrott har alltså fel adress – han borde kritisera sina egna i stället för inflationsfenomenen. Egentligen borde han som god socialdemokrat glädjas över att så många av hans eget folk kunnat skydda sig mot regeringspolitiken. Men det gör han inte. Ej heller tar han med i kalkylerna allt det personliga arbete och de kostnader, som en ägare måste lägga ner på sitt hus för att bevara dess värde. Detta krav på småhusägaren gör i själva verket denna bostadsform mera kostsam än vad rena sifferkalkyler på lån och värdestegring visar.

I stället riktar han mot de otaliga människor, som vill bo i eget hem med markkontakt och personlig miljö följande tirad: "Sådant är det kapitalistiska samhället och kommer att så förbli intill dess att spekulation och arbetsfria inkomster kriminaliseras". Med sådant tal lär han på sin höjd vinna röster hos Meidnerfondernas än så länge fåtaliga anhängare. Småhusägarna blir nog inte glada över att uppfattas som presumtiva kriminella.

Flygkaparna

Palestinaaraberna och Israel befinner sig i krig. Det är bakgrunden till det kapardrama, som upplöstes på flygplatsen i Uganda. Palestinierna genomförde en väl planerad kupp mot ett franskt plan och lyckades tillfångataga en gisslan, som till stor del bestod av israeler. Israel å sin sida befriade denna gisslan genom en lika väl planerad militär operation, där angriparna och de fritagna led mycket små förluster, medan motstån-

darna led stora sådana.

Det israeliska företaget var briljant utfört, och Israels regering har särskilt från europeiskt håll mottagit många lyckönskningar till resultatet. Det senare är egentligen ganska egendomligt. Säg att Frankrike satt in ett fallskärmsförband mot flygplatsen i Uganda. Eller tänk om USA eller Sovjetunionen i något liknande fall på samma sätt tar saken i egna händer. Militärt är detta möjligt för alla de tre nämnda staterna. Resultatet kunde bli krig, vilket inte är mycket att gratulera till. I Israels fall är emellertid kriget redan ett faktum, och utomstående intresse förskjuts från kriget till krigföringen, till flygplanskapningen.

Sådana utförda av terrorister fördöms med sällsynt enighet av de flesta civiliserade länder. Om kaparna vet att planen vägras landa och att de själva behandlas som grova brottslingar, väntas de bli avskräckta från sådana gärningar. Men i det senaste fallet fick kaparna utan vidare landningstillstånd i Benghazi i Libyen. Därifrån ordnades nästa tillstånd i Entebbe i Uganda, där de fick hjälp av president Amins trupper med bevakningen av den tagna israeliska gisslan – de övriga släpptes.

Kapningen var inte någon typisk terroraktion, och att några medlemmar av Baader-Meinhofligan begärdes frisläppta från Västtyskland får närmast betraktas som ett kamouflage. Det var fråga om en krigshandling, till vilken Uganda halvöppet och Libyen mera fördolt anslöt sig.

Så mycket mera märkligt var därför det skarpt ensidiga fördömande av Israel som FN:s generalsekreterare Kurt Waldheim fann lämpligt att framföra. Han befann sig i Kairo, då israelerna gjorde sin raid, och kanske blev han tagen med sådan överraskning att han yttrade sig mindre välbetänkt. Det vore emellertid att tvivla på hans diplomatiska förmåga att tro på något sådant. Mer sannolikt är väl att han beklagade Israels spekta-

kulära framgång därför att den kunde väntas stärka israelernas motvilja mot förhandlingar med palestinierna. Mest sannolikt är kanske att han helt enkelt i förväg anslöt sig till FN-majoritetens reaktion. Från den tredje världen kom inga lyckönskningar till Israel. Inte heller kom några sådana från Sovjetunionen, som efter några dagars betänketid nästan ordagrant anslöt sig till hr Waldheim.

FN har inte lyckats medla mellan Israel och arabstaterna. För framgångarna i detta sammanhang står USA och hr Kissinger. FN har inte kunnat förmå Israel att rätta sig efter dess resolutioner. FN har slutligen inte heller lyckats finna en metod att stoppa flygkapningar. Det är ett bevis på FN:s svaghet, när dess generalsekreterare spontant sluter upp på den ena sidan i den israelisk-arabiska konflikten – och därmed på flygkaparnas.

Till nytta och nöje

I dessa dagar, när valrörelsen gått in i sitt slutskede, finns det överallt i våra tätorter politiska centraler, som surrar som bikupor. Men på de flesta orter finns det ett särskilt slag av stora och effektivt arbetande stabs- högkvarter – nämligen socialdemokraternas Folkets Hus. Här residerar, till stor del på alla skattebetalares bekostnad, de lokala organisationerna i den socialdemokratiska maktapparaten: från SAP:s arbetarkommuner och LO:s fackliga lokalorganisationer till ABF:s liksom pensionärs- och hyresgäströrelsernas centraler – många andra att för glömma, fastän de inte kan räknas upp här.

Det är i sådana tider, som dessa med statliga och kommunala anslag rikt beskärda lokaler gör den verkligt viktiga partipolitiska insatsen. Denna insats är emellertid inte deras enda existensberättigande ur socialdemokratisk synpunkt. Även till vardags har de stor betydelse för samarbetet inom makt-

apparaten.

Folketshusrörelsens tidskrift (Folkets Hus 6, 1976) ger helt aningslöst en roande illustration till detta i sitt referat av "rörelsens" kongress den 24-26 maj i år. Om denna sägs bla att "inramningen var förnämlig: mottagning av Stockholms kommun i Stads- huset, ÖPPET HUS i Stockholms Folkets Hus med god Promus-mat" (sic!) "och läskande Vårbydrycker, dans och toppenstämming, Folksam bjöd på uppskattad lunch med information ... den gemytliga kongressfesten i Södertälje Folkets Hus och den fina stämningen i Stockholms Folkets Hus." Som medverkande kunde man till sin glädje räkna fyra statsråd: "statsminister Olof Palme, utbildningsminister Bertil Zachrisson och de båda folketshusmännen, som en gång tillhört ledningen inom Folketshusför- eningarna, nämligen samordningsministern Thage G. Peterson och kommunministern Hans Gustafsson." Som synes en "folkrörel- sernas familjefest".

Hr Sträng var inte med. I vart fall lär han inte ha lämnat något förhandslöfte till de storartade utvidgningsplaner, som antogs av kongressen. Ett hundratal nya Folkets Hus skall byggas under den närmaste 10-årspe- rioden. Beräknad kostnad är c:a 1 500 milj kr, varav staten anmodas tillskjuta hälften. Hur den andra hälften skall finansieras tycks inte vara alldeles klart. Men förmodli- gen räknar man med präktiga anslag och annat ekonomiskt stöd från de kommuner, där socialdemokraterna sitter i majoritet.

Detta blir ett dyrt kalas för skattebetalar- na, där de som tillhör oppositionen har an- ledning att fråga varför de skall vara med att betala för något som i realiteten är "rörel- sens" egna inrättningar. Men att socialdemo- kratiska partiet ser med välvilja på sådana planer är lätt att förstå. Folkets Husrörelsens chef Bengt Göransson uttryckte samman- hanget sålunda: "När arbetarrörelsen har lo- kaler och Folkets Hus, har vi bra valsiffror."

Rovdrift

Alla – även socialdemokraterna – vet att de nuvarande marginalskatterna har skapat ett ohållbart tillstånd. Men någon vilja att rätta till ens de mest skriande missförhållandena har inte försports från socialdemokratisk si- da i valrörelsen. Får de sitta kvar skall ett sy- stem, som innebär en hejdlös skatteutplund- ring av medelhöga och högre inkomsttaga- re, tydligen fortsätta. På sin höjd kan det bli fråga om justeringar, som når fram till grän- serna för socialdemokraternas väljarkader. Hur det skikt av högre inkomsttagare, näm- ligen de kvalificerade fackarbetarna, som av ålder utgjort en kärna inom denna väljarka- der, kan finna sig i en sådan misshandel, är en gåta. Men kanske kommer valutgången att visa, att de inte längre vill göra det.

Ty systemet har numera passerat gränsen mellan det orimliga och det vanvettiga. Tyd- ligast framgår detta av vad som hänt det all- männas högre tjänstemän. Vid löneförhand- lingarna fastställs komplicerade löneskalor, där man under ett rikt uppbåd av sinnrika argument försöker fastställa var på skalan en tjänst skall placeras med hänsyn till an- svar, kompetens och arbetsbördor. Sedan slås alltsammans i stycken av 80-procentiga marginalskatter, motiverade med "fördel- ningspolitiska" skäl och av inflationen. Det har gått så långt att representanter för en grupp av högre tjänstemän, som annars brukar höra till de stilla i samhället, nämligen justitie- och regeringsråden, framträtt med klagomål. Från deras sida har påpekats att deras reallön sedan 1968 sänkts med unge- fär en tredjedel. 1968 hade de i behållen lön efter skatt c:a 4 300 kr/mån. Trots att lönen nominellt höjts till c:a 12 000 kr/mån får de genom de skärpta marginalskatterna inte be- hålla mer än c:a 4 600 kr/mån. Och under ti- den har penningvärdet fallit med mer än en tredjedel!

Liknande fenomen kan iakttagas vid de speciella lönejusteringar som SACO-SR lyc-

kades genomdriva i våras för sitt klientel. Visserligen medförde de för tex byråchefernas del bara förbättringar på en eller annan hundralapp i månaden. Men någon hjälp att möta inflationen borde det ju vara, kan man tycka.

Det är då lätt att föreställa sig känslorna hos, låt oss säga, en byråchef med två ålders-tillägg, när han i somras studerade sin löne-uppgift. Genom lönehöjningen kom han upp i en högre källskatt. Den höjningen var så stor att den åt upp lönehöjningen och mer till. Han fick ett lägre belopp utbetalat i månadslön än han haft förut, närmare bestämt 17 kr.

Regimen försvarar sig naturligtvis med att källskattesystemet beklagligtvis fungerar så, ty några gränser måste man ha för att källskatteindrivaren skall fungera med tillräcklig effektivitet så att skattebetalaren räddas från kvarskatt. Detta är en klen tröst för de av systemet drabbade löntagarna, som naturligtvis vänder sina blickar mot siffrorna på årets inflation: första halvåret 5,9 % i fortsatt penningvärdeförsämring.

Vad de högre tjänstemännen också har anledning att tänka på i detta sammanhang är att de står helt vid sidan av arbetstidsförkortningar. När andra grupper i samhället diskuterar arbetstider på 36 timmar/vecka, torde en högre domare, en byråchef eller överläkare småle. Själv ligger han i regel betryggande över 50, ofta över 60 timmar/vecka. Och övertidsersättning har han inte. Den dystra sanningen är att vår offentliga förvaltning kan fungera endast genom en rovdrift på de högre tjänstemännen, vilka som tack får uppleva en sänkt reallön. Länge till lär detta inte kunna fortsätta.

Den olympiska eden

Olympiaden i Montreal har gått till historien, med sina fantastiska rekord och med si-

na missräkningar. Den trogne TV-tittaren kunde under några dagar se flera idrottstävlingar än hans annars ser under åratat. I vart fall bör han ha blivit mätt på diskuskastning och slägga. Kanske det han bäst kommer att minnas blir någon episod: ansiktet på en flicka som diskvalificerats för två tjuvstarter, eller den glade Bernt Johansson då han vunnit sitt cykellopp på det mest effektiva sätt som finns att vinna på nämligen att åka ifrån sina konkurrenter. Eller kanske minns han det ögonblick då en kanadensisk idrottsman tillsammans med en funktionär svor den olympiska eden.

Spelen skulle genomföras på ett sportsligt sätt och domarna skulle döma med oväld. Så skedde, till heder för organisatörerna. Deltagarna skulle tävla ärligt och utan ojusta medel. Så skedde inte i samtliga fall. Om Olympiaden 1980 blir av, kommer den olympiska eden inte att avläggas av en rysk modern femkampare.

Ärligheten, sportsligheten kan tydligen ifrågasättas vid en modern olympiad. Därför underkastas guldmedaljörer dopingprov som om de vore travhästar. Sådant må vara hänt vid världsmästerskap, där ingen avlägger några eder, men borde inte behöva förekomma vid olympiader.

En och annan reform skulle vara välgörande om sådana går att genomföra. Ulrika Knape vann en silvermedalj med sina stilrena hopp, men guldmedaljen gick till en framstående akrobat. Den lilla rumänska gymnastikstjärnan gick allvarlig omkring utanför tävlingsbanan med en docka i famnen: hon började tränas då hon var sex år och har aldrig haft någon barndom under sin utbildning till gymnastikmaskin. Om några tävlande i Östtysklands framgångsrika trupp fått berätta vilka krav som ställs på dem av deras tränare och övervakare – alla med kalla ansikten, inte ett leende under en hel olympiad – skulle det bli lättare att förstå den förtvivlan som några inte helt kunde undertrycka, när re-

sultaten inte motsvarade förväntningarna.

Däremot är det svårt att förstå varför olympiaderna själva skulle råkat i fara därför att ett antal afrikanska regeringschefer i sista stund tappade huvudet och skulle demonstrera. De bör nu ha begripit vilken dumhet de gjorde och vilken omogenhet de visade. Den reklam för deras länder som ett antal guldmedaljer kunde ha utgjort hade varit mera värd än deras meningslösa bortovaro från Montreal. Nu minns man en svart

löpare från Jamaica och varför inte en från Haiti, men av Kenya finns inget att minnas i olympiskt sammanhang.

Alla länder har möjlighet att skicka tävlande till en olympiad. Har man inga av klass att komma med, kan man ju avstå, men alla är annars välkomna. Den olympiska eden sätter de yttersta villkoren för deltagande. Men den innebär ingen politisk trosbekännelse. Det visas inte minst av att nästa olympiad kunnat förläggas till Moskva.